

FN

FAKTA.

GLOBALA MÅLEN: MÅL 3 – HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

Foto: UN Photo/Logan Abassi

En kvinna i Arcahaie, Haiti, får kolera-vaccin.

Pandemin hotar hälsoframsteg

Att främja hälsa och välmående för alla grupper i samhället är fundamentalt om en hållbar utveckling ska kunna skapas. Stora framsteg på området har också gjorts under de senaste decennierna. Nu hotas dock dessa landvinningar av den pågående coronapandemin och sannolikheten att länder till 2030 lyckas uppnå mål 3 i Agenda 2030 – om hälsa och välbefinnande – har minskat.

Redan under utarbetandet av Världshälsoorganisationen WHO:s författning 1946 definierades hälsa som inte bara avsaknad av sjukdom utan som ”ett tillstånd av fullständigt fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande”. I samma dokument slås det också fast att rätten till hälsa är en grundläggande

del av våra mänskliga rättigheter. Idag betraktas god hälsa som en avgörande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Sambanden till andra grundläggande mänskliga behov är starkt och utan tillgång till mat, sanitet, boende, arbete, utbildning

och delaktighet i samhället är hälsa och välbefinnande svårt att uppnå.

Under de senaste decennierna har mycket stora framsteg gjorts i världen när det gäller hälsa och välmående. Medellivslängden har ökat med 20 år sedan 1960-talet och är idag 72 år, barnadödligheten halverades mellan

3 GOD HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

I september 2015 antog världens stats- och regeringschefer en ny global utvecklingsagenda, Agenda 2030. Den innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals, SDG:s) som syftar till att avskaffa fattigdom och hunger, rädda vår planets ekosystem och klimat och skapa fredliga, inkluderande och trygga samhällen. Det är den mest omfattande och ambitiösa utvecklingsplan som mänskligheten någonsin har haft. Världens regeringar bär det yttersta ansvaret för att agendan genomförs men varje människa på jorden berörs och om målen ska kunna nås krävs att alla betydande aktörer i samhället medverkar och påverkar utvecklingen i rätt riktning. I detta faktablad belyser vi det tredje av de 17 målen: hälsa och välbefinnande.

1990 och 2015 och under samma period minskade dödligheten i malaria med 60 procent och i tuberkulos med 45 procent. Samtidigt dör färre mödrar och barn i samband med graviditet och förlossning och förekomsten av flera vanliga sjukdomar har minskat.

Tyvärr står vi i nuläget inför den största globala hälsokrisen i modern tid. Coronapandemin har destabiliserat den globala ekonomin och raserat tillvaron för miljarder människor runt om i världen. Den positiva utveckling som sakta men säkert framskred inom många områden av mänsklig utveckling har stannat upp och resultat som uppnåtts riskerar nu att gå om intet. Pandemin har överväldigat länders hälsosystem, lagt beslag på alla tillgängliga resurser och satt viktiga hälsofrämjande åtgärder – till exempel storskaliga vaccinationsprogram – på paus.

Redan före coronapandemin var Agenda 2030 och de globala målen en stor utmaning för världens länder. Ett exempel är tillgången till sexuell och reproduktiv hälsovård för flickor och kvinnor – ett område där seglivade värderingar och traditioner orsakat omätligt lidande genom historien och där progressiva krafter mött stort motstånd. En stor del av jordens befolkning har också alltjämt saknat tillgång till sjukvård. 2017 hade endast mellan en tredjedel och hälften av alla människor tillgång till grundläggande samhällsservice inom hälsa och sjukvård.

Pandemins härjningar gör nu att agendans målsättningar ter sig ännu mer avlägsna. Kvinnors och flickors rättigheter är på tillbakagång och mycket omfattande investeringar och åtgärder krävs om grundläggande hälso- och sjukvård ska kunna bli tillgängliga för alla till 2030.

FN:S ARBETE

Världshälsoorganisationen WHO, med högkvarter i Genève, har ett övergripande ansvar för det globala arbetet för bättre hälsa. Detta har tydliggjorts under de gångna månaderna då WHO har hamnat i världens blickfång som den organisation som leder och samordnar insatserna för att hantera coronapandemin.

På sin webbsida konstaterar WHO att de 13 delmålen under mål 3 i Agenda

Mål 3 – säkerställa hälsosamma liv och f

Delmål 3.1 – Till 2030 minska mödradödligheten i världen till mindre än 70 dödsfall per 100 000 förlossningar med levande barn.

Indikator 3.1.1: Mödradödlighet

Indikator 3.1.2: Andelen förlossningar som utförs av utbildad sjukvårdspersonal

Delmål 3.2 – Senast 2030 säkerställa att inga spädbarn eller barn under fem år dör av orsaker som hade kunnat förebyggas. Alla länder bör sträva efter att minska den neonatala dödligheten till högst tolv dödsfall per 1 000 levande födda och dödligheten bland barn under fem år till högst 25 dödsfall per 1 000 levande födda.

Indikator 3.2.1: Dödlighet för barn under fem år

Indikator 3.2.2: Spädbarnsdödlighet

Delmål 3.3 – Senast 2030 utrota epidemierna av aids, tuberkulos, malaria och försummade tropiska sjukdomar samt bekämpa hepatit, vattenburna sjukdomar och andra smittsamma sjukdomar.

Indikator 3.3.1: Antalet nya fall av HIV per 1 000 smittfria invånare, fördelat på kön, ålder och nyckelgrupper

Indikator 3.3.2: Incidensen av tuberkulos per 100 000 invånare

Indikator 3.3.3: Incidensen av malaria per 1 000 invånare

Indikator 3.3.4: Incidensen av hepatit B per 100 000 invånare

Indikator 3.3.5: Antalet personer i behov av åtgärder mot försummade tropiska sjukdomar

Delmål 3.4 – Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

Indikator 3.4.1: Dödlighet på grund av hjärtsjukdomar, cancer, diabetes eller kroniska sjukdomar i luftvägarna

Indikator 3.4.2: Dödlighet i självmord

Indikator 3.4.3(N): Återstående medellivslängd, totalt i befolkningen och fördelat på kön och utbildningsnivå

Indikator 3.4.4(N): Självskattad hälsa

Indikator 3.4.5(N): Besvär av trafikbuller i eller i närheten av bostaden; Besvär av trafikbuller inomhus med stängda fönster och dörrar; Sömnstörda av trafikbuller; Antal exponerade för höga ljudnivåer från trafik vid bostaden

Indikator 3.4.6(N): Nedsatt psykiskt välbefinnande bland vuxna

Indikator 3.4.7(N): Psykiska och somatiska besvär bland skolelever

Delmål 3.5 – Stärka insatserna för att förebygga och behandla drogmissbruk, inklusive narkotikamissbruk och skadligt alkoholbruk.

Indikator 3.5.1: Täckning av behandlingsinsatser (farmakologiska och psykosociala insatser samt rehabilitering och eftervård) för missbruksrelaterade sjukdomar

Indikator 3.5.2: Alkoholkonsumtion per capita (15 år och äldre under ett kalenderår i liter ren alkohol)

Delmål 3.6 – Till 2020 halvera antalet dödsfall och skador i trafikolyckor i världen.

Indikator 3.6.1: Dödsfall genom trafikolyckor

Indikator 3.6.2(N): Skadade i vägtrafiken, svårt skadade och lindrigt skadade

Delmål 3.7 – Senast 2030 säkerställa att alla har tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård, inklusive familjeplanering, information och utbildning, och att reproduktiv hälsa integreras i nationella strategier och program.

Indikator 3.7.1: Andelen kvinnor i fertil ålder (15–49 år) som har sina behov av familjeplanering tillfredsställda med moderna metoder

Indikator 3.7.2: Antalet tonårsfödslar (10–14 år, 15–19 år) per 1 000 kvinnor i denna åldersgrupp

MÅL 3

Främja välbefinnande för alla i alla åldrar

Delmål 3.8 – Åstadkomma allmän hälso- och sjukvård för alla, som även skyddar mot ekonomisk risk, tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård av god kvalitet liksom tillgång till säkra, effektiva och ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin av god kvalitet.

Indikator 3.8.1: Täckning av grundläggande hälso- och sjukvårdstjänster i målpopulationer

Indikator 3.8.2: Andel av befolkningen med stora hälso- och sjukvårdsutgifter i förhållande till hushållets totala utgifter eller inkomster

Indikator 3.8.3(N): Haft behov av vård men avstått av ekonomiska orsaker.

Delmål 3.9 – Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

Indikator 3.9.1: Dödsfall till följd av luftföroreningar i och utanför bostaden

Indikator 3.9.2: Dödsfall till följd av brist på rent vatten, sanitet och hygien (bristande tillgång till rent vatten, sanitet och hygien för alla (WASH))

Indikator 3.9.3: Dödsfall till följd av oavsiktlig förgiftning

Indikator 3.9.4(N): Luftkvalitet i närheten av bostaden; Antal exponerade för nivåer av luftföroreningar från trafik vid bostaden

Delmål 3.A – Stärka genomförandet av Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll i alla länder, där så är lämpligt.

Indikator 3.a.1: Åldersstandardiserad prevalens för daglig tobaksrökning i åldersgruppen 15 år och äldre

Delmål 3.B – Stödja forskning om och utveckling av vaccin och läkemedel mot de smittsamma och icke-smittsamma sjukdomar som i första hand drabbar utvecklingsländer. Sörja för tillgång till ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin, i enlighet med Doha-deklarationen om TRIPS-avtalet och folkhälsa, i vilken det bekräftas att utvecklingsländerna har rätt att fullt ut utnyttja den flexibilitet som avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter erbjuder för att skydda folkhälsan och, framför allt, säkerställa att alla har tillgång till läkemedel.

Indikator 3.b.1: Täckningsgrad i målpopulationen för alla vaccin som ingår i det nationella vaccinationsprogrammet

Indikator 3.b.2: Totalt offentligt utvecklingsbistånd till medicinsk forskning och grundläggande hälso- och sjukvård

Indikator 3.b.3: Andelen hälso- och sjukvårdsinrättningar som kan erbjuda ett antal livsviktiga läkemedel till ett överkomligt pris och på en hållbar grund

Delmål 3.C – Väsentligt stärka finansieringen av hälso- och sjukvården liksom insatserna för att rekrytera, utveckla, utbilda och behålla hälso- och sjukvårdspersonal i utvecklingsländerna, särskilt i de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

Indikator 3.c.1: Täthet och fördelning av hälso- och sjukvårdspersonal

Delmål 3.D – Stärka alla länders, i synnerhet utvecklingsländernas, kapacitet när det gäller tidig varning, riskreducering och hantering av nationella och globala hälsorisker.

Indikator 3.d.1: Kapacitet och beredskap för allvariga hälsorisker enligt internationella hälsoreglementet (IHR)

Indikator 3.d.2: Minska andelen infektioner i blodomloppet som orsakas av organismer resistent mot vissa antimikrobiella medel

Indikator 3.d.2(N): Konsumtion av antibiotika (ATC group J01) inom öppenvård och slutenvård

Indikator 3.d.3(N): Platshållare för nationell indikator om antibiotikaresistens

2030 täcker stora delar av den egna verksamheten och att de resterande 16 globala målen antingen har starka kopplingar till hälsa eller indirekt kommer att bidra till bättre hälsa om de uppnås.

En annan FN-aktör som bör nämnas särskilt i sammanhanget är FN:s samlade program mot hiv/aids (UNAIDS). Det består av ett flertal olika FN-program som gått ihop och som tillsammans fokuserar på att stoppa spridningen av hiv och se till att människor som smittats får tillgång till stöd och bromsmedicin.

I den senaste utgåvan av FN:s Sustainable Development Report finns statistik över hur olika länder ligger till med de 17 globala målen för hållbar utveckling. I informationen om Sverige framgår att mål 3 är ett av fyra globala mål som vi som land redan anses ha uppnått. I Sverige har vi hög medellivslängd, god självskattad hälsa och god tillgång till hälso- och sjukvård i jämförelse med många andra länder. Samtidigt finns skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället.

I hela västvärlden skedde stora framsteg på hälsoområdet under andra halvan av 1900-talet. Dock har det en längre tid funnits en oroande trend av försämrade folkhälsa i västvärlden. Det har främst rört sig om övervikt, ojämlikhet mellan olika folkgrupper och ökad psykisk ohälsa hos ungdomar.

MÅL 3 – HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

Mot bakgrund av den pågående pandemin framstår det systematiska arbetet med de globala målen – på nationell, regional och lokal nivå i världens länder – som ännu viktigare än tidigare. Pandemin har tydliggjort att många länder saknar både de sjukvårdsinrättningar, de personalresurser och det materiel som krävs i samband med en allvarlig kris. Den har visat att en hälsokris i både rika och fattiga länder kan ödelägga människors ekonomi och kasta ut dem i fattigdom. Samtidigt har FN:s utvecklingsprogram UNDP gjort en studie som visar att länders förmåga att hantera och hämta sig efter en allvarlig kris av detta slag skiljer sig mycket kraftigt åt. Att rusta sig för hälsokriser och bygga upp nationella system för viktig samhällsservice framstår som nödvän-

"N" står för "nationell indikator". Läs mer om indikatorerna till de globala målen på <https://unstats.un.org/sdgs>.

diga investeringar inför framtiden.

Den fullständiga skrivningen av mål 3 i Agenda 2030 är: säkerställa hälso-samma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar (ensure healthy lives and promote wellbeing for all at all ages). För att kunna kommunicera de globala målen bättre har benämningen av varje mål givits en kortform, i detta fall hälsa och välbefinnande.

Mål 3 har 13 delmål där det första och andra handlar om mödra- respektive barnadödlighet. Det tredje och fjärde delmålet handlar om olika grupper av sjukdomar medan delmål fem och sex tar upp missbruk respektive skador och dödsfall i trafiken. Delmål sju handlar om sexuell och reproduktiv sjukvård medan delmål åtta innehåller centrala

skrivningar om tillgång till mediciner och till grundläggande hälso- och sjukvård av god kvalitet, för alla. Delmål nio tar upp farliga kemikalier och föroreningar.

Efter de nio sifferdelmålen finns fyra bokstavsmål (3.A till D) som handlar om åtgärder och metoder för att de första delmålen ska kunna nås.

För att kunna mäta hur arbetet med de globala målen går har FN tagit fram 231 globala indikatorer. Varje land ska även ta fram nationella indikatorer och metoder för att mäta utvecklingen. För Sveriges del är det Statistikmyndigheten SCB som ansvarar för arbetet med indikatorerna.

Den fullständiga texten till mål 3 samt de indikatorer som är kopplade till

Foto: UN Photo/Manneh Elias

delmålen framgår av rutan på föregående uppslag (N står för "nationell indikator").

Foto: Lina Stolpe

Hur bidrar Svenska FN-förbundet med sin verksamhet till mål 3? Vi ställde frågan till Annelie Börjesson, ordförande.

– FN-förbundets tre projekt Flicka, Skolmat och Minor har direkt relevans för hälsa och välbefinnande på många olika sätt. Genom Flicka motverkar vi könsstämpning och barnäktenskap, företeelser som har stora negativa hälsoeffekter – såväl fysiska som psykiska – för miljontals flickor. Genom Skolmat förbättrar vi näringsnivå, mående och chansen till ett bättre liv hos de barn och familjer som nås av projektet, och genom Minor stödjer vi människor som skadats i minolyckor.

– Hemma i Sverige bedriver vi ett omfattande arbete för att informera om de globala målen och för att påverka utvecklingen i positiv riktning, såväl nationellt som globalt.

DET HÄR KAN DU GÖRA:

Mål 3 i Agenda 2030 syftar till att förbättra hälsa och mående hos världens befolkning. Det finns många sätt för var och en av oss att bidra – här är några förslag på vad DU kan göra:

Starta ett projekt!

"Inte bara snack" är en satsning för att få igång lokala initiativ runt om i Sverige för de globala målen. Tillsammans med dina vänner/kursare/likasinnade ortsbör kan du bilda en projektgrupp och göra verklighet av er idé för hur ni på det lokala planet kan bidra till hållbar utveckling. Ni får stöd och råd av våra coacher. Läs mer om [@intebarsnack](#) på Instagram eller på www.fn.se/intebarsnack

Värna din egen hälsa!

Se till att röra på dig regelbundet och uppmuntra gärna personer i din omgivning att göra detsamma! Fysisk aktivitet är bra för både kropp och psyke och under vintertid är det också viktigt att ta vara på dagsljuset. Att motionera utomhus, i dagsljus, tillsammans med andra ger hälsovinster på flera områden – inte minst mot bakgrund av pandemin som begränsar våra sociala kontakter och försämrar den psykiska hälsan.

Stöd Flicka eller Skolmat!

Bli månadsgivare till FN-förbundets projekt Flicka eller Skolmat! Båda bidrar till viktigt fältarbete som har avgörande betydelse för hälsa och mående hos de barn som nås. Att bidra kontinuerligt, som månadsgivare, är särskilt värdefullt då det skapar stabilitet och långsiktighet i insatserna. Se fn.se/manadsgivare eller swisha en engångsgåva till 90 05 638 och ange Flicka eller Skolmat!

